

MOJ BRAT JOŽE

Pavel Kunaver

Slam narave se mora ukloniti tudi najtrši dren — in po petinosemdesetih letih plodnega, koristnega življenja, pomembnega tudi za naše planinstvo in raziskovanje nepoznanega podzemnega sveta je odšel od nas tudi Jože Kunaver, moj brat, moj prvi vodnik po naših planinah, moj mentor v planinstvu in mecen v mladih letih. Čeprav vdano klonimo glavo pred neizprosni zakoni narave, je bilo slovo težko. Spomin nanj bo ostal do zadnjega svetala.

Sedem let starejši od mene je bil in postal pravi »starejši brat«, kakršnega bi privoščil vsem mladim ljudem, ki potrebujejo vodnika k lepemu in dobremu.

Po očetu je podedoval vročo ljubezen do lepe, čiste narave, po materi pa mehko, dobro srce in nežnost do vsakogar, ki jo je potreboval. Lepoto narave je začel že zgodaj uživati, ker smo živeli tedaj na robu še popolnoma neraziskanega Kodeljevega blizu brzic Ljubljani na Fužinah — naših Dnjeprskih Porogov — ob razgledu na daljnje snežnike na severu in zahodu. Rudolf Badjura in Rajko Mulaček sto tudi njega privedla v stik z gorami — in vnela se je v njem goreča želja in ljubezen do njih, ki je ugasnila šele, ko se je že kot starček pred tedni zadnjikrat poslovil od njih z Rožnika.

Poleg njega sem rasel jaz kot otrok in deček. V družbi sebi enakih fantov in deklet me je začel jemati s seboj najprej doli na širne travnike Kodeljevega, na Fužine in v tamošnji, takrat še lepi naravni park pod brzicami. Previdno in počasi me je začel voditi na Polhograjske Dolomite, na Krim — vedno obzirno upoštevač moje moči. Nikoli me ni priganjal k hitrejši hoji, le kazal in učil me je.

Pa je prinesel domov prve Planinske Vestnike in mi jih je izročil — in glej, v besedi je vstala pred menoj lepota slovenske zemlje. Nekoč mi je prinesel takrat znameniti Dalla Torrejev in Haritngerjev slikani »Atlas der Alpenflora«, 500 umetniških slik gorskih cvetic! Kakšno razodetje! Drugič je nekje kupil letnike Zeitschrift des deutschen und Österreichischen Alpenvereines, v katerem

nega morja odbija 60—65 % od Sonca prejete svetlobe nazaj v vesoljstvo — nepoledenelo morje pa bi vsrkalo 90 %, odbilo pa samo 10 % svetlobe. Trenutni temperaturni položaj tam gori je delikaten in blizu ravnotežja, ki bi le malo premaknjeno moglo povzročiti hude negativne ali pa pozitivne posledice.

Če bi se Severno ledeno morje, ki meri okoli 16 milijonov km², znebil ledu, bi na leto dobilo $+2,63 \times 10^{21}$ kalorij, kar je 10-krat več kolikor bi bilo treba, da se staja tam gori na severu ves led enega leta. Precej zapleteni račun pa kaže, da bi to morje za dalj časa ostalo odprto in postalo vzrok, da bi na sedanjih celinah Sev. Amerike, Sev. Evrope in Azije začel zaradi večjih padavin ponovno nastajati in se delati celinski led. Ko bi v zadostnem obsegu zopet pokril ta področja, bi temperatura zopet začela tudi na morju tako padati — da bi začelo tudi morje iznova zmrzovati...

In nauk iz tega? Dokler bodo tečaji na sedanjih izoliranih področjih, lahko pričakujemo dvoje:

1. Še vedno izmenjavanje ledenih in medledenih stopenj. Sedanja ledena doba (sedaj živimo v medledeni stopnji) traja komaj nekaj milijonov let, geologija pa nas uči, da so v davno minulih geoloških dobah trajale ledene dobe tudi po več deset milijonov let.

2. da se bo podnebje na zemlji še dolgo časa delilo na mrzla, zmerno-topla in tropska področja.

In naše Alpe? Zgrajene so sicer deloma iz prastarih kamenin, deloma iz več stotin milijonov let starih hribin pa tudi nekaj mlajših; po nastanku samem pa spadajo Alpe v vrsto mlajših gorovij, ki so le nekaj deset milijonov let stare. Doživela so svojo prvo ledeno dobo z več stopnjami in so z nami, še mnogo mlajšim človeštvom, sedaj v topli medledeni dobi. Ledeniki pa so jih do sedaj tako lepo oblikovali, da vzbujajo v nas občudovanje in ljubezen. Zdaj zelo nazadujejo. Do kdaj, ne vemo. Izrabimo z vsemi silami to njihovo periodo lepote. Kakšne bodo Alpe čez, recimo, 10 000—20 000 let, in kako in od kod jih bo gledal človek, pa »ne pove nobena prat'ka«...

je Kugy opisoval svoje vzpone v Vzhodnih in Zahodnih Julijskih Alpah. Kakšno branje!

Vedno je bilo kaj novega. Rad je bil dobro opremljen. Kupil je nov kuhalnik, nov nahrbtnik — staro je tiho poklonil meni. Tako je deloma šlo tudi z obleko. Sam si je skoval za tiste čase res lep in vzoren cepin, nositi in rabiti sem ga smel samo jaz. Pa mi je kupil še dolgo planinsko palico.

Pa je prišel veliki dan, ko me je v družbi mnogo starejših vzal s seboj na pozno pomladansko turo čez Stol po snežiščih do cvetnih travnikov Golice. Nato je prišel na vrsto Triglav. V najlepšem avgustovskem vremenu sva šla po Tomiškovski poti.

Pa »Oj Triglav moj dom« iz ust teh mladih fantov! In Jože je imel čudovit glas. Kakšen čas za

Jože Kunaver, planinec, jamar in fotograf

mojo mlado dušo! Jože se je pokazal tokrat še drugače. V Bohinj še ni vozil vlak. In šli smo dol v Voje, Od jezera so se drugi s pošto odpravljali v Lesce. Midva pa sva šla peš. Niti namignil mi ni, da je zaradi mene porabil več denarja in se ni mogel peljati s svojo družbo. Ko sem pešal, je z menoj počival, nikdar grajal, samo vodil. 1910 — nova doba. Spoznali smo Brinška in dr. Cerka. Jože in Zane Tavčar, moj planinski tovariš iz mladih let, sta postala planinska fotografa in vsa gorela za novo umetnost. Ob Jožetu sem doživljal v temnici porajanje slik in obujanje prelepih doživljajev. V naših rokah so zablesteli novi cepini, na nogah so bile pripete smuči.

Prelomil sem s sezonsko tradicijo — in ostrmel nad lepoto zimskih gora. Začeli smo s smučanjem na Veliki planini in na Krvavcu — in zaplezali v ostenje Kamniških planin. In Jože je bil malone povsod. Ob uspehih naše majhne družbice se je Brinšku nekoč izvil iz ust vzklik, da smo kakor dren. In rodili so se drenovci. Jože je bil gotovo eden od najboljših in najtrdnejših. Ozeblin in utrujenosti skoraj ni poznal. Poleg smuči in cepina in hrane si je včasih naložil kar po 36 plošč za svoj težki 10 × 15 cm fotoaparatus.

Pa z gorami ni bilo vse opravljeno. »Dren« je moral v neznan brezno na Dolenjskem. Jože je prinašal iz njih prelepe slike. Nobeno brezno ni bilo pregloboko, prenaporno zanj. Z njim je moral fotoaparatus. Znal je čudovito izbirati motive v divjem podzemlju.

Vojna nas je razkropila. Jože je prišel s svojim aparatom prav v Albanijo in v italijansko ujetništvo. Na koncu vojne je prelisčil straže v ujetniškem vlaku in ušel pri Beli peči stražam. Obstrelijevali so ga, vendar je prišel skozi gozdove pod Ponco proti Ratečam in padel tam v objem prijatelju, takrat stotniku Rudolfu Badjuri.

Po vojni smo pričeli vsak svoje življenje. Dveh močnih vej drena dr. Cerka in Brinška ni bilo več. Jožeta sem kmalu potem spremljal na njegovem poročnem potovanju, iz Vrat na Triglav in nazaj v Bohinj.

Jože je ostal zvest goram in fotografiji — a sedaj drugače. Planinski Vestnik je postal večji — v njem so tudi Jožetove slike vabile in vnamale mlado in staro za naš gorski svet. Jože je napolnil več zabojev s tisočimi ploščami s slikami naših gora. Preden so romale v zaboj, so opravile svojo dolžnost: Noč za nočjo, leto za letom sta Jože in njegova vztrajna žena preživela v fotografski temnici. Sam je naredil povečevalne in hitro kopirajoče aparate. Po vsaki noči so se porajale stotine prelepih fotografij iz naših Julijcev, Kamniških Alp in Karavank. Morda ni pretirano, če

rečem, da se je gotovo blizu milijon planinskih razglednic-fotografij rodilo v Jožetovi temnici, potovalo v planinske kočice in domove — tam pa so našle navdušene kupce in pot v svet. Tako je Jožetovo delo vabilo na tih, a prepričljiv način tisoče in desetisoče ljudi v gorski svet, ki ga je sam tako iskreno ljubil, občudoval in neprestano obiskoval.

Jožetove slike, so vedno bolj krasile Planinski Vestnik, pa tudi druge revije in knjige. Povečave so okrasile planinske kočice in razstave. Z njimi je bil Jože povsod navzoč, kjer se je čistil alpski svet.

Pa tudi dren omaga. Jožetovi obiski v gorah so se omejili na razgledni Rožnik, pa na kotichek in klopco med cveticami njegovega vrta v Rožni dolini, kjer se je končno tudi ta čudoviti, tihi človek umiril in našel pokoj tam na severni strani Ljubljane, kamor pošiljajo gore od vseh strani pozdrave tolikim ljubiteljem njihovih lepot.

RAZISKOVANJA VISOKOGORSKEGA KRASA V SLOVENIJI

Dušan Novak

o svetu srečamo razvoj krasa pogosteje, kot bi to pričakovali. Apneniške gore spadajo med kraške tvorbe in nove kraške teritorije so našli v vseh klimatskih pasovih, kjer voda deluje na poseben način.

Kraške pojave najdemo v slovenskih Alpah povsod tam, kjer sta apnenec in dolomit bazični kamnini, ki pretežno potekata iz triasa. Na površini kraških polj je navkljub obilnemu deževju zelo malo ali skoraj nič vodnih tokov. Velike množine vode hitro izginejo v kraško notranjost in se zopet pojavijo na dnu dolin kot številni izviri. Zato so torej, razen polj in Koliševke, vsi pojavi, ki so značilni za visokogorski kras, pokriti. Posebno predeli okoli bohinjskih gora so podobni tistim na Dinarskem teritoriju (Komna, Dolina triglavskih jezer). K temu svetu v slovenskih Alpah pripadajo še polja na Hribaricah,

Za Planjo, Kredarica, Rušje, predel med Triglavom in Kotom, Kriški podi, Kaninski podi, in predgorja Mežakla, Jelovica in Pokljuka. Tudi v Kamniških Alpah štejemo v kras mnoge predele: Velike in Male Pode, Kalce, Veliko planino, predel okoli Dedca, Korošico, Moličko in Dleskovško planino, območje med Ojstrico in Planjavo, itd. Kraški pojavi so še na Menini, Olševi, Raduhi, Peci in Uršlji gori in na nekaterih mestih v Karavankah. Leta 1925 se je Društvo za raziskovanje jam lotilo raziskovanja visokogorskega sveta v okolici Bohinjskega jezera. Tako si je skupina planincev, ki so se imenovali »drenovci«, nekoč naložila, da razišče nekaj brezen na Kalcah. Žal so se poročila o tem izgubila. Biološke značilnosti nekaterih jam je na goratem območju Bohinja raziskoval E. Pretnar (1955), ki je za kardeks odkril okoli 25 objektov. Približno v istem času so Italijani raziskovali bohinjske gore na bivši italijansko-jugoslovanski meji. Opisi jam, ki so jih raziskali, so izšli v monografiji »Duemilla Grotte«. Člani Društva za raziskovanje jam so odkrili še nekaj brezen in jam v alpskih predgorjih.

Po drugi svetovni vojni so začeli sistematično raziskovati slovenski visokogorski kras. Člani Društva za raziskovanje jam so raziskovali kraške pojave v Kamniških Alpah. Na Molički in Veliki planini je mnogo znanih brezen in jam kot npr. Zijalka nad planino Ovčarijo na Mokrici, Ojstrici itd. Samo nekaj od njih je bilo popolnoma raziskanih glede na kraške pojave, ki jih je opisal Kunaver (1953, 1957). L. 1951 sta dva člana društva odkrila okoli 20 brezen na Podih pod Skuto. Brezna so bila popolnoma raziskana l. 1954 (Kunaver 1955). V zadnjih letih so raziskali in opisali nekaj brezen na Kriških podih v Julijskih Alpah. Brezno, ki leži v območju Triglava, je eno najbolj znanih v slovenskih Alpah. Vhod vanj je na višini 2400 m nad Jadranskim morjem in 1400 m nad dnom doline Vrat. Že v avgustu 1955 je Gams skupaj z angleškimi speleologi poskušal prodreti v to brezno. Dospeli so do globine 75 m. V septembru 1956 je skupina slovenskih speleologov zopet poskusila srečo, vendar so bile okoliščine tako neugodne, da so morali z delom prenehati (Odsek položnega vhoda je bil zasnežen). Ko so prišli do globine 75 m, se jim je zazdelo nadaljne prodiranje nevarno zaradi prevelikih zaledenitev in tako se je skupina morala umakniti (glej Gamsovo poročilo 1957). Avgusta l. 1957 sta D. Kemp in J. Gantar zopet poskušala premagati globino. Prišla sta do 180 m in v tej globini odkrila, da mora biti jama 40 m široka in nekaj sto metrov globoka. Navkljub idealnim pogojem dna nista mogla doseči, ker je bila skupina pre-